

Kántás Károly

1912. december 2-án a Veszprém megyei Sóllyon született Kántás Károly, Kossuth-díjas geofizikus, egyetemi tanár, az MTA levelező tagja.

Egy parasztesalád negyedik gyermeke volt, a középiskolát a Pápai Református Kollégiumban végezte. A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett matematika–fizika szakos tanári és bölcsészdoktori oklevelet 1936-ban. Előbb a kőolajkutatásokkal foglalkozó amerikai Eurogasco, majd 1937-től a Magyar-Amerikai Olajipari Rt. (MAORT) alkalmazásában állt, mint vezető geofizikus. 1939-ben kötött házasságából két fiú született, feleségével 52 évig éltek harmonikus házasságban. Nagyon kedvelte a zenét, több hangszeren játszott, és szórakozásként elektromos orgona építésével foglalkozott.

Az ötvenes évek közepén első feladatai egyike volt, hogy geomágneses méréseket végezzen a Dunántúlon. Így került Sopronba, a Soproni-hegységben is végzett méréseket. Itt ismerkedett meg a brennbergi szénbánya vezetőivel, majd az ottani bányamérnökök útján Tárczy-Hornoch professzorral. Kántásnak ekkor már közleményei jelentek meg a geomágneses tér normálértékének meghatározásáról, ami szükséges volt a mérési eredmények földtani értelmezéséhez, műszert szerkesztett a kőzetek mágnesezettségének mérésére. Eredményei alapján 1942-ben megszerezte a kísérleti fizika és matematika doktorának címét a budapesti egyetemen. Az elvégzett mérések eredményei, a Dunántúl regionális geofizikájáról Scheffer Viktorral közösen írt úttörő tanulmánya is beépültek.

Az 1944. októberi nyilas hatalomátvételt követően elbocsátották állásából, 1945-ig a lovászi kőolajmezőn, majd 1945-től 1947-ig ismét a MAORT-nál dolgozott. 1947-ben alkalmazott geofizikából magántanári képesítést szerzett a soproni egyetemen. 1951-ben soproni Bánya- és Földmérőmérnöki Kar Geofizikai Tanszéke alapító tanszékvezető egyetemi tanára lett. (a kar 1956 után a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemre került). A tanszéken geofizikus-mérnökök képzése folyt. 1955-től az MTA szervezeti keretén belül létrehozott soproni Geofizikai Kutató Laboratórium igazgatói tisztét is betöltötte. (Ez volt az 1972-ben létrejött soproni Geodéziai és Geofizikai Kutatóintézet elődje.) Pályafutása első szakaszában a geomágneses terepi mérésekkel foglalkozott,

később bekapcsolódott az 1930-as évek közepén fellendült szénhidrogén-kutatásokba. Terepi munkássága során számos módszer kidolgozásával fejlesztette a fúrásos nyersanyag-kutatás technológiáját. Különösen jelentős alkotása volt a béléscsővezetett fúrólyukak szúrólánggal működő hő- és nyomásálló perforátora, amelyért 1952-ben Kossuth-díjat kapott.

Az 1950-es években érdeklődése a – kőzetek, ásványok és egyéb földtani közegek elektromos tulajdonságainak mérésén alapuló – geoelektronikus módszerekre irányult. 1955-ben az ő kezdeményezésére jött létre a kínai–magyar geofizikusokból álló munkaközösség, 1955–1956-ban maga vezetett egy expedíciót Kínába.

Az 1956-os forradalom leverését követően, családjával együtt elhagyta az országot. Kántás professzort hívták Amerikába, de ő Ausztriában maradt, Bécs mellett élt. Emigrációjában jelentősen hozzájárult az országban folyó szénhidrogén-kutatásokhoz. Az Österreichische Mineralölverwaltung igazgatójának lett tanácsadója geofizikai ügyekben, a Leobeni Ércbányászati Egyetem geofizika-professzoraként oktatott. Javaslatára történtek tellurikus és gravitációs mérések az Alpok előterében, ő vezette be a gravitációs tér derivált térképeinek alkalmazását Ausztriában.

Tudományos eredményei elismeréseként 1952-ben Kossuth-díjat kapott, 1954-től pedig a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választották. Miután elhagyta az országot, kizárták a tagok sorából, s levelező tagságát csak posztumusz, 2000-ben állították vissza. 1968 és 1978 között az ausztriai magyarok kulturális egyesülete, a Bornemissza Péter Társaság elnöke volt.

Kántás Károly 1991. március 13-án Bécsben hunyt el. 2001-ben, halálának 10. és a Soproni Egyetem Geofizikai Intézete alapításának 50. évfordulóján elhelyezték emléktábláját az intézet falán. Születésének 100. évfordulóján az MTA soproni Geodéziai és Geofizikai Intézete is emléktáblát állított tiszteletére és róla nevezték el a Kántás Károly Geofizikai Kutatólaboratóriumot (2012. dec. 1-jén). Hagyatékát a zalaegerszegi Magyar Olajipari Múzeum őrzi, ahol bronz mellszobrát is A magyar–kínai geofizikai expedícióról előkerült fényképeket a Fortepan közölte (2014-ben).

Irodalom:

Ádám Antal-Takács Ernő: Kántás Károly In: Magyar geofizika 33. évf. (1992.) p. 55-56.

Kántás Károly és Scheffer Viktor szakmai hagyatéka a Magyar Olajipari Múzeumba került In: Magyar geofizika 42. évf. (2001.) p. 37.

Megemlékezés az egykori Soproni Egyetem Fizika-Geofizika Tanszékének 1951-es megalakulásáról, és az alapító első professzoráról, Kántás Károly akadémikusról : 1912-1991 In: Magyar geofizika 42. évf. (2001.) p. 66-69.

Ádám Antal, Bencze Pál, Verő József: A Magyar Tudományos Akadémia Geofizikai Kutató Laboratóriumának története (1952-1972) In: Soproni Szemle 52. évf. 2. sz. (1998.) p. 99-125.

Internet:

Emlékbeszédek az MTA elhunyt tagjai felett 2001 (Budapest, 2002) In: Verő József: Kántás Károly (1912-1991) Budapest MTA 2002. hozzáférés:

https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/AM_Emlékbeszédek_2001/?query=K%C3%A1nt%C3%A1s%20K%C3%A1roly&pg=78&layout=s Letöltés: 2017. 11. 16.